

Дубл. до 10/3676
75 474

2389

Т. Л И Л И К

I 928.174

В КІХТЯХ Г.П.У.

(В більшовицькому „раю”)

Драматична картина в 3-ох діях

Л Ъ В І В 1936

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „ТРЕМБІТА“

У Н И К

В КИТАИ Т. П. У.

(в издательстве "Детство")

Издательство "Детство"

1950 г.

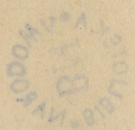
ИЗДАТЕЛЬСТВО "ДЕТСТВО" ЛЕНИНГРАД

Т. Л И Л И К

В КІХТЯХ Г. П. У.

(В більшовицькому „раю“)

Драматична картина в 3-ох діях

Л Ъ В І В 1936

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „ТРЕМБІТА“

Д І Є В І О С О Б И

ОСИП РЕВЮК, інж. директор тракторного заводу.

ОЛЬГА, його жінка.

СЕКРЕТАР Г. П. У. Зощенко.

СЛІДЧИЙ Г. П. У.

КИРЕІВ, чекіст атлетичної будови.

СЕРДЮК, учитель.

ВЛАСОВ; комісар і голова Партиїного Комітету.

МІЛЦІОНЕР Пірко.

Три Члени організації і селянин.

Діється на Україні в одному з більших міст Наддніпрянщини.

Biblioteka Narodowa
Warszawa

30001017754413

I 928.174

ВСІ ПРАВА ЗАСТЕРЕЖЕНІ

З друкарні Ю. Яськів і с-ка, Львів, Хорущини 23.

Дія I.

(Перед піднесенням заслони вежовий годинник бє 12 годину. — Сцена уявляє собою частину піддаша. Ніч, чути перших півнів. Посередині стовп, а на стовпі висить хрест, перед яким навколїшках стоїть Ольга).

ЯВА I.

ОЛЬГА: Христе! Сину Божий! Приятелю поневолених і знеможених. Не за себе, не за мужа, не за родичів і друзів прошу Тебе, ні!... Лише за Україну, знищену большевиками... За відбудову, спалених сел і городів, за визволення з темниць українських борців катованих чекістами, за пільгу в останніх хвилинах засуджених на смерть — за це, за це Тебе благаю! Христе! Не хочемо ласки з неба без нашого співділання! Своїми руками це зробимо! Тільки дай нам сили, дай негасаючого хотіння! Поможі найти найкоротші шляхи до волі, честі і добра! Звільни наші шиї від осоружних невільницьких московсько-більшовицьких ярем! Дай нам змогу звестися на ноги, розправити руки й стати вільним і могутнім народом! *(Похиляється в задумі).*

(Павза)

ЯВА II.

ОСИП: *(Входить)* Ти вже тут, дружино?

ОЛЬГА: Я тут вже, Осипе... Я ось. Я гадала, що ти не прийдеш в пору, бо тяжко тобі буде висмикнутися непомітно з кльобу.

ОСИП: Ти помилилась, кохана!... Сьогоднішня нарада дуже важна для нас всіх... Мусимо вирішити справу з головою комуністичного партійного комітету Власовим. Занадто багато цей вовк пожирає наших друзів. Мусимо його знищити! І, знищимо!

ОЛЬГА: Амінь!

ОСИП: Ти давно тут моя дружино? *(цілує її і сідають на лавці)* Що робила? Молилась і думала?

ОЛЬГА: І молилась і думала, і.. І думала і молилась! Чому ти сам? Де решта?

ОСИП: З Кавказу приїхав Сердюк! Іздив до Грузинів і до інших поневолених народів, щоби намовити їх до спільного співділання проти Москви. Якби всі поневолені Москвою народи під ідейним проводом України зірвалися до спільного лету, — то Москва швидко булаб в румовищах!

ОЛЬГА: Це той Сердюк Степанович, що учитель в Миринцях?

ОСИП: Так! Це він!

ОЛЬГА: Ну! Щож?? Розкажуй, які новини приніс? Чорні чи рожеві?

ОСИП: Не знаю! Я не встиг ще переговорити з ним. Він швидко прийде сюди і здасть звіт на зборах про свою подорож і справи тих народів. Розкаже нам про їх боротьбу в підпіллі і про підготовку до загального зриву.

ОЛЬГА: Боже! Це так цікаво! Але чи цей Сердюк певна людина? Чи він в катівні не заломиться? Бо це відповідальна місія!

ОСИП: Він чудова людина! Збудований зі сталі! Коли я вислав його, то якби сам їхав. Це моя права рука! Він належить до тих, що вірять в можливість організації поневолених Москвою народів під проводом України проти Кремлю!

ОЛЬГА: То хіба є такі, що не вірять?

ОСИП: Так! Кохана! Є такі, що дражнять мене інтернаціоналістом за мою вперту боротьбу,

за ідею союзу всіх поневолених більшовиками націй. Вони не хочуть розуміти, що такий союз — це поширення впливів України на її сусідів.

ОЛЬГА: Щож вони робили? Чи вони і тебе чіпали?

ОСИП: Так! Були і такі, що творили опозицію проти мене, але я з місця їх усунув поза скобки нашої організації як анархічний елемент.

ОЛЬГА: *(Тулиться до Осипа)* Мій коханий вождє. Я завжди буду слухати твоїх наказів! Бо в твоїй голові зі шляхотним і розумним високим чолом можуть повстати лише святі задуми.

ОСИП: Так не можна говорити, дружино! Я звичайна людина, така як всі інші.

ОЛЬГА: Знаю, що ні! Але скажи мені, чому ти мені нічого не сказав про те, що творилася опозиція? Я нічого не знала!

ОСИП: Не хотів турбувати тебе, моя люба, не хотів твого серця засмучувати. Не хотів спричинятися до того, щоби твоя голівонька розлучалася зі своїми мріями.

ОЛЬГА: Осипе! Яж твоя дружина! Твій біль то мій біль, твої радощі — мої радощі!

ОСИП: Ні! Це не добре, щоби непотрібно це дороге чоло сповити сумом. Тиж моя мрійниця кохана, моя люба дружина.

ОЛЬГА: Це не добре Осипе! Ти ховався передімною, і ховався не в дрібницях, а в самому головному... А може ти в чому розчарувався?

ОСИП: Я?!

ОЛЬГА: Так... Ну хочби в змогу створити союз поневолених націй — в боротьбі з більшовиками... Цяж ідея так тебе захоплювала...

ОСИП: *(Встас і ходить)* Захоплювала і захоплює! Збираю усі сили, щоби натхнути інших цією ідеєю... Ідеї так само, як і люди вимагають любови... Без неї вони не живуть, а нидіють і вмірають!... А тут в рідному краю, на рідній землі стільки страждань нашого народу! Стільки страждань...

ОЛЬГА: Заспокойся, Осіпе. Не зворушайся так, візьми себе в руки, мій коханий! Здуши своє серце, заціпи зуби і стань гранітною скелею. — Твердою і непорушною... Стій непохитно у борні за здійснення своїх святих ідеалів. І до них ве-ди інших!

ОСИП: Спаси-Віг за піддержку на душі, моя кохана! Ти на правду друга частина моєї душі (*тулить її до себе*). Але справді, як важко тут бути тією гранітною скелею. Сиджу в бюрі тракторного заводу і вдаю їх чоловіка. Ех! як важко нераз, особливо тоді, коли прийде до нас комісар Власов. Так, здається, вхопивби за горло і задушив би ту прокляту каналію!

ОЛЬГА: Не можна, соколе! Його можна інакше спрятати. А так тебе викрили б і наш гурт не мавби провідника. А ти всеж таки добре за-конспірований на їхній службі.

ОСИП: Правда, Олю кохана. Але нераз годі себе опанувати. Коли згадаєш його відношення до українського народу, якого він не змінє.

ОЛЬГА: Що ж він знову зробив?

ОСИП: Ти не чула? — Вчора він знову «відзначився» — знову спалив п'ять українських о-сель, а скільки забив, покалічив, — не переказати. А все те за те, що села не хочуть виповнювати хлібозаготівлі, щоби нагодувати голодну Москву!!

ОЛЬГА: Його треба спрятати, але так, щоби більшовики знали, що це зробили українці; тільки, щоби не викрили властивого спричинника.

ОСИП: Так! І тому я сьогодні зібрав отсе засідання, щоби обговорити поїздку Сердюка до Грузії, і вибрати того, що вб'є комісара Власова. (*чути стук у двері*) Наші! Прощу увійти!

ЯВА ІІІ.

Входить Сердюк і кілька чоловік. Витануться з Осипом і Ольгою. З моментом появи гостей Осип увесь переінакишується; ру-

хи набирають енергії і сили, голос — металю і певности. Таж сама метаморфоза відбувається і в Ольгою.)

ОСИП: Прошу, прошу — сідайте! Як добре, що ви всі не забарились і прийшли в пору... За годину — півтора, обставлять чекісти всі переходи на цій вулиці!

СЕРДЮК: Так? То вони вже пронюхали?

ОСИП: Так, пронюхали і тепер вирішили чатувати на цій вулиці, бо не знають в якому це будинку. Сьогоднішньої ночі власне розпочинається та чата.

СЕРДЮК: Це зле! Це дуже зле!... А звідки ти про це довідався?

ОСИП: Сьогодні ввечір прийшов до нашого бюро комісар Власов і не знаючи проте, що я належу до організації, розповідав мені тай перехвалювався, що ціле гніздо українських «бандитів» сьогодні в ночі зловить.

СЕРДЮК: Чому ж ти нас про це не повідомив, ми були б сюди не прийшли.

ОСИП: В такому короткому часі годі було вас всіх повідомити. Знову ставити на вулиці чоловіка, щоби завертав наших, було не вказане, бо тоді щойно всіх зловили б!

I ЧЛЕН: То щож в такому разі ми зробимо?

II ЧЛЕН: Думаю, що їх тут не пустимо, бо кожний з нас має зброю.

ОСИП: Я сподівався, що таке може зайти, то й підготовився. Є таємні ходи на дахах. А зброю уживатимемо в крайньому випадку.

ВСІ: На дахах?

ОСИП: Так, на дахах! А хібаж це нам вперше? Ось дивіться! *(підводить гостей до вікна, яке відчиняє)* Бачите драбина... Вона висить на комині, а звідти є перехід на дах сусідньої камениці. Потім на наступний дім, а там знову драбина на малу хату, що дотикає до корчів в парку.

ВСІ: Чудово! Дуже добре.

ОСИП: Годі, панове, годі! Не гаймо часу. До діла! Нам треба до другої (*дивиться на годинник*) години покінчити, бо в третій можемо мати тут чекістів.

I ЧЛЕН: І застануть порожнє гніздо.

ОСИП: Так! — Друзі, ми сьогодні зібралися, щоби обговорити і рішити дві справи. Перше, це справа, що торкається організації тайного союзу поневолених Москвою націй, в якій природній провід займе Україна, а другу справу скажу тоді, коли обговоримо першу.

II ЧЛЕН: Рішати нема що, ми згідні з вашими плянами, отамане!

ОСИП: Ні, тут йде про те, щоби здав звіт зі своєї поїздки тов. Сердюк, що їздив до Грузинів і до інших народів на Кавказі, щоби намовити їх до сильнішого виступу проти Москви. І відповідно до їх домагання ми мусимо поставити своє рішення.

III ЧЛЕН: То Сердюк їздив на Кавказ? А ми навіть про це не знали.

ОСИП: Вибачте панове, що в цю справу я нікого не втаємничував, бо це засада конспірації. Але тепер, коли вже Сердюк вернувся, — то він нам всім розкаже, як стоять справи. — Ну, Сердюче, оповідай!

I ЧЛЕН: А може поставити зарту на долі, щоби дав нам знати, коли маємо втікати.

ОСИП: Я думаю, що не треба, бо вони і так перед третьою не прийдуть, а ми в другій звідси спрятаємося.

СЕРДЮК: А звідки ти це знавш?

ОСИП: Бо так говорив Власов; він має вістки, що цієї ночі ми зійдемося на цій вулиці в якійсь хаті і сюди він вишле своїх посіпак.

СЕРДЮК: Ну?

ОСИП: Я вислав до нього (анонімного листа з повідомленням, що збори починаються в годині третій в ночі. То думаю, що скорше не прийде.

Зрештою мусить шукати хату, а це забере йому багато часу. !

СЕРДЮК: Не зашкодить поставити варту!

ОСИП: Добре! Ви друже Харченко *(показуючи на одного з членів)* підіть і стійте на сходах до часу, поки я не дам вам знати. *(один член виходить)* Тепер можна починати.

СЕРДЮК: Моя подорож на Кавказ не тільки, що не завела наших надій на змогу зорганізувати того роду союз, про який в нас не раз говорилося. Вам відомо, що творцем цієї ідеї є наш провідник Осип. Тамтешні провідники національних рухів з великим задоволенням погодилися на такий союз і заявили, що дуже радо підчиняться наказам нашого провідника. Навязав я звязки з поодинокими провідниками, і по вказівкам Осипа позначив шляхи, що ними мала б іти підготовка до спільного зриву. Се зробив я згідно з дорученням нашого провідника Осипа, і бачу, що всі його вказівки були незвичайно добре обдумані. Це зрештою підчеркнули і самі провідники кавказьких народів, а особливо грузинів, в яких підготовка до зриву йде найкраще.

ОСИП: Скільки часу, на твою думку, треба, щоби вони були готові до зриву?

СЕРДЮК: Гадаю, що до трьох літ напевно все буде готове, а може і скорше.

ОСИП: Як стоїть у них боротьба з поодинокими представниками московської влади, що знущаються над їх народом?

СЕРДЮК: Зі всіх кавказьких народів, найкраще з тим розправляються грузини. Вони мають організацію, що вбиває представників московської влади, подібно як і в нас.

І ЧЛЕН: А чи побіч тих терористичних акцій, вони нічого більше не роблять?

СЕРДЮК: Ні! Вони революції в цілій площині не ставлять. Щойно під нашим проводом вони свій змаг розвинуть.

ОСИП: Так, друзі — і тут саме лежить наша перевага. І тут теж лежить ціла суть союзу поневолених Москвою націй. Вони мусять природньо тяготити до нашого проводу, а нашим завданням є їх прийняти і (всеєю культурою та варто-тими волевих наставлень великої нації, створити таку атмосферу, щоби вони завжди хотіли належати до української держави.

II ЧЛЕН: Так! Тепер бачимо правдиве обличчя ідеї союзу поневолених Москвою народів, як теж те, що вона не має нічого спільного з інтернаціоналізмом.

СЕРДЮК: Так само незадовго зрозуміє цілий український нарід, що в багато випадках поза загумінками не бачать правдивого творчого життя.

ОСИП: Друзі! Сердюк дав нам яскраву картину стану революційного кипіння серед народів Кавказу. І ми використовуємо цей стан, підемо наміченим шляхом підготовки до зриву.

Підготовка мусить йти двома шляхами. Один, це шлях виховування мас. А другий, — це підтримка постійного горіння мас, це постійне творення кривавої легенди шляхом убивства представників московсько-більшовицької влади, як теж і нищення їх майна. Кожне спалене господарство українського селянина ми помстимо! За руїну України ми зруйнуємо Москву. До тієї боротьби, щоби нищити їх поодинокі пости не треба багато людей. Мала горстка — гордість нації, але в цілості віддана ідеї. В члена тієї горстки рука ніколи не задрожить, коли стрілятиме в голову ворога. — Друзі! — позаду нас є сумірне спокійне життя зі свідомістю раба, а перед нами шлях борні і світлої перемоги з авреолою слави. І ви всі вже ступили на цей шлях. Перед нами дальший ширший етап революції, що від тепер обійме багато народів поневолених Москвою під нашим проводом. І ми ступаючи туди, творім гранітові постаті та завершом наше велике діло!

(Пава і хвилинка задуми)

СЕРДЮК: Тому саме зібрали ми вас тут, щоб ступаючи в цей новий етап революції, ми спільно і поодинокі це продумали та гідно відповіли завданням.

СЕЛЯНИН: Ми згодні з плянами нашого провідника і кожночасно готові виконувати його накази.

ВСІ: Так!

II ЧЛЕН: Ви говорили, що побіч справи союзу поневолених народів є ще друга справа.

ОСИП: Так! На денному порядку є ще: Вирішити кару смерти на комісара Власова, голову Партийного Комітету.

СЕЛЯНИН: Сподіюся, що всі будуть за тим, щоби його вбити, бо він нам добре вже дався в знаки.

ОСИП: Річ тільки в тому, щоби визначити того, що його має вбити. Будемо тягнути жереб (*Всі тягнуть з капелюха Осипа жереби; жереб дістається Ользі. Осип блідне, але зараз опановується*).

ОЛЬГА: Мені впала честь вбити того пса.

ОСИП: (*Підходить до Ольги і тихо*). Дружино! Дай мені жереб, я виконаю завдання.

ОЛЬГА: (*Тихо*). Ні, Осипе! Цього не можна! (*чути спів півнів, голосно*) Осипе, співають півні -- треба кінчати!

ОСИП: (*Ледви опановує себе, але рішучо*) Друзі! Пів до третьої, збори докінчені. Прошу до вікна і на дахи. Покличте Харченка зі сходів (*один кличе Харченка*). Я піду перший і покажу шлях. Тільки тихо поводитися, маємо ще пів години часу. Ольга! ти підеш зараз за мною! (*Вилізть крізь вікно, за ним інші*).

ОЛЬГА: Добре! (*до себе*). Я остану дур і сховаюся. Власов напевно прийде теж тут разом з чекістами. Тоді я його вбю.

ЯВА IV.

(Як тільки останній член переліз через вікно, з гуком падають двері і до кімнати вбігає кілька чекістів з Власовом у проводі).

ВЛАСОВ: *(До Ольги).* Ви тут пані теж? То певно мусів бути і ваш муж? Де муж? А! Отворене вікно! Вони певно туди повтікали *(підбігає до вікна)*. Ах, так! Вони! *(Стріляє)*. Хлопці біжить за ними, а я остану тут коло цієї «пані». *(Всі чекісти перелазять крізь вікно. Чути стріли. Власов дивиться крізь вікно і не звертає уваги на Ольгу, кричить)*. Так, добре! Ховайтеся за мур, бо вони відстрілюють. А! Вже один мій туман впав.

ОЛЬГА: *(До себе)*. Так! Це він! *(Витягає револьвер з кишені плаща і прицілюється в потилицю Власова)*. Сама доля послала мені тебе в мої руки. *(Стріляє двома набоями в потилицю)*.

ВЛАСОВ: *(Слабим голосом)*. Ра-тун-ку! *(Цього крик заглушують стріли на дахах. Він паде мертвий)*.

ОЛЬГА: Так! Завдання виконане. А Осип б'явся за мене, але, що є з Осипом і іншими товаришами. *(Підходить до вікна, де вміжчасі стріли втихли)*.

ОСИП: *(Перелазить крізь вікно)*. Ти тут кохана? Я побачив, що тебе нема на дахах і вернувся по тебе. Мерщій втікаймо! Всі чекісти побиті. З наших впав один і Сердюк ранений. Заслоняв мене. Втікаймо швидше, бо стріли збудили ціле місто. *(Підходить до Ольги і бере її за руку)*.

ОЛЬГА: Дивися! Свое завдання я вже виконала!

ОСИП: *(Здивовано)*. Комісар Власов?!

ОЛЬГА: Так! Це зробила я!

ОСИП: *(Обнімає її горячо)* Моя кохана дружино, ти свята!

ОЛЬГА: Втікаймо!

ОСИЦ: *(Витягає з кишені паприку)*. Треба посипати паприкою кімнату, і дах, щоби нас собаки не найшли. *(Сипле і йде з Ольгою до вікна)*.

Завіса.

Дія II.

(Кімната в Г. П. У. На столі папери і телефон. Побіч стола крісла. Вішак. За столом сидить секретар).

ЯВА I.

СЕКРЕТАР: *(Дивиться на годинник)*. Дивно... Що воно за знак таке, що його так довго не має? Сьогодні стільки допитів, а його так довго нема... Вже цілих десять хвилин... А може і його забили ті українські бандити... Все може статися... Чого доброго вони ще й мене можуть згладити. І на якого біса я приїхав сюди? Правда тут краще як в Москві, але зате загрожене життя!.. Ну і життя — цілком заяче! Ненароком тебе, як куропатву, підстрелять... Брр...! Страшно!

ЯВА II.

СЛІДЧИЙ: *(Входить в плащі, який вішає на вішак)*. Доброго здоров'я!

СЕКРЕТАР: *(Встає)*. Доброго здоров'я! *(Оба виходять)*. — Ах! Який я радий, що ви нарешті прийшли, я гадав, що вас вже замордували українські бандити...

СЛІДЧИЙ: Ну, зі мною не так то легко справитись... Я не з таких. Я довго вже тут... Привик. — Товаришу Секретар! Справу інженера Юсипа Ревюка ви вже підготували? Здається, що його треба буде арештувати. Я телефонічно покликав його сюди з жінкою.

СЕКРЕТАР: А чи він прийде?

СЛІДЧИЙ: Прийде! Я вівзав його телефонічно зі заводу «Серп і Молот». Він прийде, бо гада-

тима, що це справа звязана з інтересами тракторного заводу.

СЕКРЕТАР: Тож ви таки його арештуєте?

СЛІДЧИЙ: Так!

СЕКРЕТАР: Алеж проти нього нема жадних доказів! До того він належить до комуністичної партії і займає поважний пост в заводі «Серп і Молот».

СЛІДЧИЙ: Так, доказів нема, бо він дуже здібний і зрівноважений. Він на мою думку, добре законспірований.

СЕКРЕТАР: А на щож це йому?

СЛІДЧИЙ: Це метода теперішньої української контрреволюційної організації, щоби якнайбільше вдавати прихильників комуни і большевизму, а притому вести контрреволюційну роботу з метою створити Самостійну Україну.

СЕКРЕТАР: Таж вони мають самостійну Радянську Україну!

СЛІДЧИЙ: Так мають! Але правду кажучи тільки на папері! Все сцентралізоване в Москві. І так, зрештою, мусить бути, бо щож ми без України робили б.

СЕКРЕТАР: Ну, так... І ви думаєте, що інженер Ревюк належить до тих контрреволюціонерів, що змагаються за Самостійну Україну?

СЛІДЧИЙ: Не лише думаю, але я майже переконаний, тільки нема доказів, бо він спритний чоловік.

СЕКРЕТАР: В чому його сприт?

СЛІДЧИЙ: От, як чисто розправилися вони з комісаром Власовом. Хоча вони і вороги наші, але подивляю їх витривалість і послідовність в боротьбі... Цеж надзвичайно — всіх пятьох неначе язиком злизано.

СЕКРЕТАР: Чому пятьох?

СЛІДЧИЙ: Бо це вже пятый комісар на цьому пості. Для нас москалів утрата Власова — це тяжкий удар.

СЕКРЕТАР: Це — кажуть — була строга людина!

СЛІДЧИЙ: Так! Він був одним з тих москалів, що його українці боялися. І нам спокійніше було спати, як він жив.

СЕКРЕТАР: А як ви думаєте, товаришу слідчий, — чи наш суд засудить Ревюка?

СЛІДЧИЙ: Нема доказів. Є підозріння, але доказів жадних. Його прийдеться заарештувати, щоб не втік і щоб не працював на користь «незалежної». Бо мушу признати, що він це «кріпка» голова.

СЕКРЕТАР: А як він не признається до приналежності і до вбивства Власова?

СЛІДЧИЙ: Ми маємо на те способи, щоби видобути правду від найсильнішого чоловіка.

СЕКРЕТАР: А як і то не допоможе?

СЛІДЧИЙ: Як і це не вдасться, ми його скрито в підвалах вбємо і скажемо, що він повісився з розпуки тому, що видав своїх товаришів.

СЕКРЕТАР: А на щож це? За ним і так ніхто не буде питати. Ми маємо право зробити, що схочемо.

СЛІДЧИЙ: Так! Але в цей спосіб ми будемо ширити деморалізацію в рядах контрреволюціонерів. А для замаркування нашої чутки арештуємо кількох підозрілих, що з ним стрічалися!

СЕКРЕТАР: Ах! Так... розумію. Це справді по мистецьки.

СЛІДЧИЙ: Чоловік всього мусить навчитися!

СЕКРЕТАР: А допити будуть в цій кімнаті?

СЛІДЧИЙ: Так! Ви товаришу підготуйте все до допитів, а я вийду на хвилину, *(Виходить)*.

ЯВА III.

Секретар *(сам)*. Гарзд! Я все підготую!... *(Ходить. По хвилині споглядає на двері)*. От я попав в халепу! І треба було мені сюди їхати? Таж вони можуть, ще й те Г. П. У. висадити!

у воздух! І чоловік полетить як воробчик без пашпорту в небо! *(Виходить)*.

(Хвилина павзи).

ЯВА ІV.

ОЛЬГА: *(Входить з Осипом)*. Ах! Як я втомилася, Осипе.

ОСИП: Присядь тут, моя дорога.

ОЛЬГА: *(Сідає)*. Мені чогось так тяжко, так тяжко... *(Оглядається довкола. Шепотом)*. Осипе! А що коли вони тебе захоплять, обвинувачать кинуть в тюрму й забють? Осипе! Втікай звідсіль! Втікай Осипе!

ОСИП: Дружино! Заспокійся! Візьми себе в руки, придуси у собі своє жіноче серце *(бере її руку і ніжно гладить)*, дивися на все сталевим зором холодного розуму.

ОЛЬГА: Не можу, Осипе! Вони покликали не надармо!

ОСИП: Ну, що з того, що вони мене й тебе ось тут — покликали допитувати. Вони переслухають тай випустять.

ОЛЬГА: Ні, Осипе! Я маю погане перечуття! Вони можуть тебе катувати на допитах та й вбити. От краще втікай! Осипе! Втікай!

ОСИП: Заспокійся кохана! Вислухай мене! Ти просиш, щоби я втікав? А чиж ти подумала, що така втеча буде актом обвинувачення і проти мене і проти тебе.

ОЛЬГА: Осипе! Я втічу з тобою!

ОСИП: Ні! Олюсю! Скільки ти не проси мене, але я не втечу! Я не вбив і мене Г. П. У. не має права арештувати. Зрештою я належу до комуністичної партії і за мною обстануть компартійці.

ОЛЬГА: Про яке тут право може бути мова?... Право у гнобителя! Осипе! Моє серце віщує якісь страшні сумні події: Я не заспокоюсь, Осипе! Мене переслідує якийсь страшне передчуття.

ОСИП: Заспокійся кохана! Кинь свій страх! Я видержу допити і знову заживем разом в спокою.

ОЛЬГА: Коби Бог дав!

ОСИП: Будьмо спокійні, Олюсю, бо хтось йде — певно слідчий на допит. При них будьмо залізни без чуття.

ЯВА V.

СЕКРЕТАР: *(Входить трохи п'яний. Упорядковує на столі)*. Прошу перейти в коридор — ця кімната мусить звільнитися для товариша слідчого. *(Ольга і Осип виходять. Секретар поглядає на двері)*. Ну, але той Ревюк цілком виглядає на спокійного чоловіка. Він навіть і не сподіється, що його чекає!

ЯВА VI.

СЛІДЧИЙ: *(Входить)*. Ну, як тут? Все підготовили? Добре! Прошу, куріть *(частує папірцями і закурье)*. Ов, товаришу секретар, ви знову підпили собі?

СЕКРЕТАР: Так! Для відваги. Ви мене тими українцями таки добре настрашили.

СЛІДЧИЙ: Ха-Ха-Ха! А ви знаєте, що в нас в часі урядування не можна бути п'яним, а ще тоді, коли ведеться слідство.

СЕКРЕТАР: Товаришу слідчий! Я не мав би відваги!

СЛІДЧИЙ: Нічого — нічого! В мене можна пити, бо я і сам те люблю.

СЕКРЕТАР: А ще тоді, як нашого брата хотять у штаб Духоніна вислати!

СЛІДЧИЙ: Ви, бачу, справді боїтеся. Більше, як я!

СЕКРЕТАР: Як не боятися, товаришу слідчий, як тут на Україні для нашого брата таки небезпечно. Та тут навіть каміння проти нас. Куди йшов, то всюди завадив.

СЛІДЧИЙ: Е, та бо ви йшли по п'яному.

СЕКРЕТАР: А куди не йдеш у місті, то всюди на чоловіка селяни дивляться зпід лоба та й в пястуках пужаки від батогів стискають.

СЛІДЧИЙ: Е, та ви вже переборщуєте! От, бачу, що трохи боїтеся.

СЕКРЕТАР: Боюся? Гм! Як не боятися, коли чоловік не знає, що його завтра чекає. Подивитися на оттого Ревюка, здається спокійний чоловік, а хто його знає, що він думає. А яку ви маєте запоруку, що сюди не прийдуть його хлопці, нас поубивають, або те ціле Г. П. У. не висадять у воздух.

СЛІДЧИЙ: Е! Ще так зле не є. Якось то буде, товаришу секретар. Мусимо з ними дати собі раду. Як здушу Ревюка то і ті присядуть.

СЕКРЕТАР: Ну — ну, будемо чекати, а поки що треба для відваги завжди трохи напиться.

СЛІДЧИЙ: На це вам дозволяю. — А тепер до роботи. Ось маєте список осіб, яких я мушу переслухати в справі вбивства комісара Власова та інших співробітників Г. П. У. *(Передає список)*. Прощу, викликайте!

СЕКРЕТАР: Слухаю! *(Вихиляється за двері і кличе)*. Міліціонер Пірко! Заходьте! *(Сідає і списує зізнання)*.

ЯВА VII.

МІЛІЦІОНЕР: *(Входить)*. До ваших поручень, товаришу слідчий.

СЛІДЧИЙ: Прощу сідати товаришу Пірко! Що ви знаєте про вбивство комісара Власова?

МІЛІЦІОНЕР: *(Сідає)*. Я стояв на варті коло парку. В 3 годині ранку, на дахах тамошніх каменіць почув я стріли.

СЛІДЧИЙ: Так, щож ви зробили тоді?

МІЛІЦІОНЕР: Я заразже побіг туди, де найбільше було чути стріли і вбіг до одної з каменіць.

СЛІДЧИЙ: До кого та каменіця належить?

МІЛІЦІОНЕР: То велика камениця, власником її був за царських часів якийсь вищий урядовець. І вона штудерно збудована.

СЛІДЧИЙ: А тепер хто нею завідує?

МІЛІЦІОНЕР: Іванович Савченко. Але там мешкає дяк багато людей, що годі збагнути хто щонебудь там робить.

СЛІДЧИЙ: Ну, ви вбігли до тієї камениці і що даліше?

МІЛІЦІОНЕР: Зі мною до тієї камениці вбігли ще інші два міліціонери, з якими я пішов на гору.

СЛІДЧИЙ: Та камениця кільки має поверхів?

МІЛІЦІОНЕР: Чотири поверхи.

СЛІДЧИЙ: То ви пішли на котрий поверх?

МІЛІЦІОНЕР: Ми вийшли аж на піддаше, де були розвалені двері, а на долівці піддаша лежав товариш комісар Власов, вбитий двома цільними стрілами в потилицю.

СЛІДЧИЙ: Чи стріл був з далека?

МІЛІЦІОНЕР: Ні. Стріл був з близька так, що аж висмалене було волосся на потилиці.

СЛІДЧИЙ: З чого міг бути цей стріл по вашій думці?

МІЛІЦІОНЕР: Виглядає, що це з револьвера калібру 7.65.

СЛІДЧИЙ: А що ви знаєте про службовиків Г. П. У. що були з комісаром Власовом?

МІЛІЦІОНЕР: Їх вбили на дахах сусідніх домів. На дахах була влаштована ціла система переходів, драбин...

СЛІДЧИЙ: Це я знаю... Розшукні собаки були на місці?

МІЛІЦІОНЕР: Так! Були, але вони, на ту пору, стали нездатні до розшуку, бо злочинці вжили наприки. Наприкою посипали піддаше і дахи.

СЛІДЧИЙ: А що ви знаєте, товаришу Пірко, про директора тракторного заводу «Серп і Молот» — товариша Ревюка Осипа?... Ви його добре знаєте, бо мешкаєте біля нього.

МІЛІЦІОНЕР: Дуже тонка особа. Постійно сам з жінкою... Живуть цілком самотньо. Всі місяці, де вони бувають я знаю, бо мені наказали їх слідити.

СЛІДЧИЙ: А де найбільше він ходить?

МІЛІЦІОНЕР: До заводного клубу «Серце і Молот» та часом до кіна.

СЛІДЧИЙ: А з ким він стрічається?

МІЛІЦІОНЕР: На те годі відповісти. Він стрічається з різними людьми, здавалося по справам, бо Ревюк займає цілу низку громадських становищ.

СЛІДЧИЙ: А колиж він справляється з тими обов'язками?

МІЛІЦ.: О, о! Він працює як віл. В його кабінеті густо-часто горить світло за північ, а в шестій годині ранку він постійно вже на ногах і в своєму саду робить руханку. Це не людина, а якась машина вічної праці і постійної енергії.

СЛІДЧИЙ: А, ви не знаєте, де Ревюк був минулої ночі.

МІЛІЦ.: В годині дев'ятій вечір я бачив його як йшов до клубу, пізніше не знаю, бо я мов варту при Першомайській вулиці.

СЛІДЧИЙ: Так... ви вільні! Товаришу секретарю покликайте товаришку Ольгу Ревюкову.

МІЛІЦІОНЕР: *(Виходить)*. Здравствуйте, товариш слідчий.

СЕКРЕТАР: *(Випускаючи міліціонера)*. Товаришка Ольга Ревюк, прошу увійти!

ЯВА VIII.

ОЛЬГА: *(Входить спокійно)*. Чим можу служити?

СЛІДЧИЙ: *(Встає, чемно)*. Прошу ласкаво сидати! *(Ольга сідає)*. Товаришка вибачить, що ми покликали до Г. П. У. Але йде нам про кілька справ, які ви можете знати.

ОЛЬГА: Прошу давати питання. Я дуже радо відповім, як буду знати.

СЛІДЧИЙ: *(Усміхається)*. Справді? Ну, то прошу мені сказати, де ви були минулої ночі?

ОЛЬГА: Я звичайно в ночі в хаті сплю. Отже й минулої ночі спала.

СЛІДЧИЙ: А де був ваш мўж?

ОЛЬГА: Мій муж в ночі там, де я.

СЛІДЧИЙ: *(іронічно)*. Гм, примірний чоловік. Ну так, але скажіть, будьласка куди ви ходили того вечора, коли вбили комісара Власова?

ОЛЬГА: А куди я могла ходити? Кажу, була дома.

СЛІДЧИЙ: А мені доносять, що коло години десятої вечір, ви виходили з дому. Ви певно стрінулися з мужом, що вийшов зі заводського клубу і пішли разом до кіна. Що? А звідти до дому. Правда що так?!? А може часом на піддаше тієї камениці, де вбили комісара Власова? Так припадково поглянути на те діло! Що?... Правда?...

ОЛЬГА: Товаришу слідчий, прошу рахуватися зі словами. Мій муж є членом комуністичної партії, для якої поклав великі заслуги і за того роду наклепи кинені вами, можуть вас потягнути до відповідальности перед партійний суд!

СЛІДЧИЙ: Та я не кажу, що інженер вбив Власова, він прийшов подивитися, чи справно зроблено, як личить робити провідникові!... Неправда?...!...?

ОЛЬГА: На дурниці не відповідаю! *(Підноситься з крісла)*. Ваші закиди безпідставні, вдумані вами, щоби вислужитися. *(Хоче виходити)*. Мені тепер ніколи з вами говорити!!

СЛІДЧИЙ: Гов! Гов! Пані! Ми вас покликали не на те, щоби ви виходили, коли схочете! Прошу ще сідати маю кілька питань. Думаю, що не схочете заострювати справу.

ОЛЬГА: Що вам треба від мене?

СЛІДЧИЙ: Прошу сідати! *(Ольга сідає)*. Сидячи краще можна відповідати! Скажіть, будьласка, чи належите до організації українських контрреволюціонерів?

ОЛЬГА: А я чого маю там належати?

СЛІДЧИЙ: Так..., навчили вас добре відповідати. Питаєте чого ви маєте там належати? Проста справа. Ви є українкою. А всі такі українці боряться за Самостійну Україну! Чи не так?

ОЛЬГА: Я про те нічого не знаю! Дайте мені спокій! Не розумію як ви можете так зі мною поводитися. Чи я не вільна громадянка Соціалістичної держави.

СЛІДЧИЙ: Вільна!?! Ха-ха-ха! Та в нас є воля, але не для тих, що хочуть Самостійної. Всі українці хитрий народ. Тут прикидається комуністом, вдає приятеля, вірного слугача, а тимчасом готує ножаку, щоби впхати нашому братови в спину! Не правда, товаришу секретар?

СЕКРЕТАР: *(Увесь час пише)*. Так, так! Не вірте українцям! То самі бандити!

СЛІДЧИЙ: Так я й роблю!

ОЛЬГА: Скажіть мені, до чого ви те все оповідаєте?

СЛІДЧИЙ: Нащо? На те, щоби вам подати до відома, що ми все знаємо. І краще буде для вас і вашого мужа, коли ви до всього признаєтеся добровільно.

ОЛЬГА: До чого признаватися?

СЛІДЧИЙ: До приналежності і до вбивства. Зрештою робіть собі як хочете! Я вас не намовляю! Ми собі дамо раду і без того. Візьмемо вашого мужа в «роботу». А як він буде за слабий і недожиг рана, ну то трудно, в тому буде ваша вина!

ОЛЬГА: І взяли б невинного чоловіка на тортури, а ще й в додатку члена компартії?

СЛІДЧИЙ: Пані! Не будьте смішні! Таж ми прекрасно знаємо, що значить такий компартієць як ваш чоловік! Зрештою, сказав Ленін, що він вбив би тисячу невинних людей, якби мав певність, що між ними буде один винуватий. І того девізу ми держимося. Ваш муж мусить згинути, якщо ви і він добровільно не признаєтеся.

ОЛЬГА: До чого я маю признатися, коли нічого не знаю.

СЛІДЧИЙ: Слухайте товаришко! Чи не краще признатися, зложити заяву покаяння і знову захити спокійним життям? Таж це так легко. Ви хочете ще родинного щастя, бо ви молоді. А так ціле щастя розібеться. Ваш муж згине.

ОЛЬГА: Не маєте права його вбити!

СЛІДЧИЙ: І право знайдеться. Ні, пані, я не жартую. Признайтеся та намовте мужа до того, а все буде добре. А коли муж ваш видасть своїх товаришів, що з ним працюють, то ще й дістане нагороду за заслугу для компартії.

ОЛЬГА: *(схвильовано встає)*. Годі! Я більше нічого не буду вам відповідати, бо ви не досить, що закидуєте мені і мому мужові невидані речі, то ще й нас обиджаєте! Мені ніколи, я йду!

СЛІДЧИЙ: Як хочете. Я бажаю вам добра. А ви самі це відкидаєте.

ОЛЬГА: Бачу, яке добро ви нам готуєте. Чи я вже можу відійти?

СЛІДЧИЙ: Можете! Але сподіюсь, що ви невдовзі знову прийдете, але щоби не було запізно. Як надумаетесь, то ще нині можете прийти до мене. Я вас прийму! *(Ольга виходить)*.

ЯВА ІХ.

СЕКРЕТАР: Алеж то завзята баба, та й гарненька собі.

СЛІДЧИЙ: Тут на Україні всі такі жінки. В їх історії виступає чимало жінок, що були не меншими героями від мужчин. Але ми ту вроджену вдачу українців використовуємо. Виховаємо наростаюче покоління на відданих нам людей, що і своїх батьків будуть вбивати для нашої ідеї.

СЕКРЕТАР: Гм! Вже минає кільканадцять літ нашої влади на Україні, а щось тих «вихованих» не багато, хіба ті, що добре служать за гроші так нам, як і ворогам.

СЛІДЧИЙ: На те треба працювати кілька десятків літ.

СЕКРЕТАР: Я бачу на ділі, що наше виховання нічого не помагає, а навпаки може і шкодить. Контрреволюційний рух на Україні щораз зростає і як видно буде зростати, маючи таких жінок як ось та Ольга. Бо жінки виховують нове покоління. І на них стоїть майбутнє зросту кожної ідеї.

СЛІДЧИЙ: Ми той дух здушимо, а носіїв тих думок на Україні вимордуємо! І це мусимо робити, як що хочемо жити, бо Україна — це питання нашого життя! *(Оба задумалися)* — Покличте інженера Ревюка!

СЕКРЕТАР: *(Встає і підходить до дверей, крізь отворені двері)*. Товарищу інженер Ревюк прошу до товариша слідчого.

ЯВА Х.

ОСИП: *(Входить)*. Маю честь представитись — інженер Осип Ревюк, директор тракторного заводу. Ви, товарищу слідчий кликали мене телефоном, тож я прийшов. Чим можу служити?

СЛІДЧИЙ: Прошу сідати. Бажаєте курити?

ОСИП: *(Сідає)*. Дякую, я не курю!

СЛІДЧИЙ: Ви щаслива людина. Не курите — це так трудно *(закурює і дивиться на Осипа, який спокійно видержує цей зір)* Товарищу секретар! Покличте Киреїва! *(Секретар виходить)*. Чи ви знаєте, чого я вас покликав сюди?

ОСИП: Не знаю, думаю, що якась урядова справа.

СЛІДЧИЙ: Ха-ха-ха! Так! Урядова і то строго урядова.

ОСИП: Товарищу слідчий! Змініть тон, а то я вийду звідси.

СЛІДЧИЙ: *(іронічно)*. Так, ви зараз вийдете звідси, тільки за хвилинку.

ЯВА ХІ.

(Входять Секретар і Киреїв).

ОСИП: То значить?

СЛІДЧИЙ: Товаришу Киреїв, обшукайте товариша Осипа Ревюка!

ОСИП: Яким правом?

СЛІДЧИЙ: Бо ви іменем Г. П. У. арештовані! Товаришу Киреїв починайте роботу!

КИРЕЇВ: Слухаю! *(Робить трус в кишенях Осипа, слідчий ходить по кімнаті).*

СЛІДЧИЙ: Уважно шукайте! *(Дивиться на ті речі, що Киреїв витягнув з кишені Осипа).* Ах, ви й револьвер маєте? Може це той сам револьвер, з якого вбили нашого голову, комуністичної партії?

ОСИП: Сподіюся, що ви так жартуєте?

СЛІДЧИЙ: Товаришу секретар і Киреїв — вийдіть, лишіть нас самих *(з притиском)*. У нас багато спільних справ. Чи не так товаришу інженер? *(Секретар і Киреїв виходять).*

ЯВА ХІІ.

ОСИП: Ви помиляєтесь, ви жорстко помиляєтесь товаришу слідчий. Я з вами не маю і мати не хочу жадних спільних справ!

СЛІДЧИЙ: О-о-о! Можливо, можливо. А ви чудово граєте вашу роль! Вас і жінка не хоче намовити до того, щоби ви призналися. Скажіть, ну, як саме ви забили комісара Власова? *(Слідчий бере зі стола револьвер, націлюється ним на Осипа).* Бачите, можу вас так вбити, а скажу, що ви на мене кинулися. Ну, скажіть, як ви вбили Власова, в боротьбі, чи просто так — зза кутка ви вкоюшили його? Га? Як?

ОСИП: *(Спокійно дивиться в дуло револьвера)*. Послухайте! Товаришу слідчий! Ну, чого ми будемо забавлятися в елементарні способи ведення слідства? Нащо це? Ви дуже помиляєтесь, коли рахуєте мене таким дурним, щоби я під загрозою револьвера чи туртур признався до того, чого я не зробив!

СЛІДЧИЙ: (*Кладає револьвер*). Побачимо! Я маю такі способи, що і сам чорт злякався б. А звідси повороту вже нема.

ОСИП: Ви відповісте перед комгартійцями, за те, що мучите члена комуністичної партії!

СЛІДЧИЙ: Ха-ха-ха! Та я ще дістану нагороду, що відкрив ваше самотійницьке обличчя, яке криється за комуністичною маскою.

ОСИП: Побачимо!

СЛІДЧИЙ: То ви таки не хочете признатися і видати своїх товаришів?

ОСИП: Я не маю до чого признаватися!

СЛІДЧИЙ: Нічого! Нічого, ми поговоримо іншим разом, а тоді ви будете інакше говорити. Тимчасом підете «надуматися»! (*Натискає кнопку дзвінка*). А по«надумі» звичайно люди більше говорять, ніж обіцяють!

ОСИП: Ви помиляєтесь. Я не можу говорити того, чого не знаю. І до того ви мене не змусите.

СЛІДЧИЙ: Побачимо!

ЯВА XIII.

(*Входить Кирей, чекіст і секретар*).

ОСИП: Побачимо!

СЛІДЧИЙ: Заберіть арештованого Осипа Ревюка і дайте на семий підвал!

ОСИП: І семий підвал не допоможе! Але тямте, що доливаєте оливи до вогню, якого ніколи не здужаєте згасити.

СЛІДЧИЙ: (*Остро*). Беріть його! (*Кирей і чекіст виводять Осипа*).

СЕКРЕТАР: Товаришу слідчий! Нащо вам задиратися з ними. От краще на все дивіться крізь пальці так, як я!

СЛІДЧИЙ: То тоді вони нас всіх повбивають! А так, я візьму Ревюка на тортури і він мусить видати товаришів, а тоді може мене перенесуть за заслуги до Москви там буду безпечніший.

(*Пауза*)

Кінець II. дії.

Дія III.

ЯВА I.

(Обстановка як і в 2 дії. На зішаку висить плащ слідчого).

СЛІДЧИЙ: *(Сидить за столом)*. Всеж таки вже третій місяць, а я і досі не маю правдивих зізнань з того впертого Ревюка. Треба поспішити і підготовити доклад до обласного Г. П. У. А тут не помагає ніщо, ані тортури, ані погрози, ані обіцянки. Вперся собака й ані слова! Я його вже давно вислав би в штаб Духоніна, але мені всеж-таки здається, що змушу його, щоб видав товаришів. І в той спосіб зліквідую оту шайку. *(Встає і ходить)*. А потім і підвищення і може врешті заберуть мене з того українського пекла до Москви, бо тут непевний завтра. Все здається, що ось ось хтось стрілятиме в потилицю. Смерть п'ятох комісарів, між ними й Власова мені жити не дає. Все бачу примару смерти. Ах! Щоби скорше здусити ту гадюку Ревюка та його товаришів. То... *(Дзвонить телефон, слідчий бере слухавку)*. Гальо! Хто це? Ах! це ти Ваня? Доброго здоров'я. Ну, як там чуєшся після вчорашньої гулянки? Погано? І мені теж погано! Хе-хе-хе! кажеш Рівочка! Гарна бісова жидівка! Кортить ще піти. Що?... Будеш сьогодні в ночі у «Буфа»? Добре, добре! Я там буду, обовязково. Що?... Ну, так її приведи! Якось то буде! Що?... Гальо! Ваня! Гальо! *(до себе)*. Хтось перервав *(зішає слухавку)*. Певно знову до нього прийшла якась жінка наших достойників, бо Ваня гарний, бісовий син. Через них він і йде в гору по урядах! Хе-хе-хе! Баби всюди все зроблять для гарного хлопця! *(Ходить)*. Ну, але мені треба скінчити нині з тим Ревюком. Або так, або так. *(Підходить до дверей і кризь відчинені двері)*. Товаришу Киреїв покличте секретаря та й приведіть Ревюка на допит!

КИРЕЇВ: *(За дзеркала)*. Добре! Товаришу, слідчий. Ревюк лежить і не підводиться по вчорашніх допитах.

СЛІДЧИЙ: Нічого! Підведіть його! То він напевно встане.

КИРЕЇВ: Слухаю!

СЛІДЧИЙ: А жінка Ревюка приходила вже сюди?

КИРЕЇВ: Приходила, і говорила з секретарем.

СЛІДЧИЙ: Добре! Покличте секретаря! *(Киреїв виходить)*. — Бісова баба! Ота жінка Ревюка! А яка красуня! Оченята, як зіроньки! Я її чогось аж боюся, як вона подивиться на мене. Передвчора, то вона така строга була, що я і глянути на неї боявся, якось так дивиться, що роблюся коло неї як школяр... Ах! Коби то я її взяв! То я і Ваню закасаєм. *(Ходить)*.

ЯВА II.

СЕКРЕТАР: *(Входить)*. Доброго здоров'я! Ви мене кликали?

СЛІДЧИЙ: Так! Підготуйте письма та звідомлення зі слідства в справі Ревюка, щоби вислати до Харкова.

СЕКРЕТАР: То Ревюк вже щось зізнав?

СЛІДЧИЙ: Ні! Тільки вишлемо зізнання свідків і евентуальне звідомлення про смерть Ревюка. Бо даліше цяцькаться годі. Візьму його ще на один допит а як це не pomoже, скажу його вбити у сьому підвалі, а проголосимо, що він повісився з розпуки, що видав своїх товаришів, а навіть жінку.

СЕКРЕТАР: А може ще заждати з тим остаточним рішенням. Він чейже не витримає тортур і мусить признатися.

СЛІДЧИЙ: Саме тому беру його ще на останній допит. Якщо це не pomoже то пішов к чорту. А по його смерті виарештуємо всіх, що з ним стрічалися підставляючи його підроблені зізнання.

І тоді, товаришу секретар, підвищення і для мене і для вас.

СЕКРЕТАР: А, коли лишуться його товариші, про яких ми не знаємо, — то вони нас поубивають.

СЛІДЧИЙ: Я і про це подумав. Я маю друга в Наркомі, що називається Ваня. І він подбає про те, щоби ви і я поїхали в Москву на вищі становища.

СЕКРЕТАР: А..., те цілком інша справа.

СЛІДЧИЙ: А знаєте, кого беру на примусове вигнання.

СЕКРЕТАР: Кого?

СЛІДЧИЙ: Ольгу, жінку Ревюка. Правда, що добре трафив? Вона трохи побанує, а врешті привикне до мене. Чим же я гірший від Ревюка?

СЕКРЕТАР: Е, та ви і красавців світа закасали б!

СЛІДЧИЙ: Ну, ну! Ви собі здорово з мене глузуєте, але нічого! Нині в ночі підете зі мною, товаришу до каварні «Буфа», а там я вас познайомлю зі своїм другом Ванем та й ще з кимсь. Тільки ладно приборіться. Бо пролетарське убрання, то для товщи, а для панянок-жидівок треба убрання і парфуми. — Ну добре?

СЕКРЕТАР: Я дуже радо.

СЛІДЧИЙ: А поки що, до діла! Зачнемо допит! Ви підготуйте папери, а я накажу чекістам хай підготують остаточні тортури. *(Виходить)*.

ЯВА ІV.

СЕКРЕТАР: *(Сам)*. Ов! Щораз гарячіше! Але нічого подождемо. Іду тимчасом по папери, може щось продумаю. *(Хоче виходити, входить Кирей)*. Ви щось хотіли?

ЯВА V.

КИРЕЙ: Так! Я хотів спитатися, чи арештованого маю привести сюди?

СЕКРЕТАР: Розуміється!... А слухайте, чи жінка арештованого знову приходила?

КИРЕЇВ: Так! Вона стоїть на долі під будинком Г. П. У. Жде на слідчого, хоче з ним говорити. Але начальник наказав, щоби її не пускати до слідчого. Бо знаєте того... як воно... наш слідчий любить жінки і може зробити дурницю.

СЕКРЕТАР: Нічого не буде. Можете її впустити до слідчого. А ми тимчасом трохи (*стуккає собі в горло*) вляємо. Я дістав мощної. Бо тими панськими напитками тільки черево напихаєш наче водою, а нічого не чуєш.

КИРЕЇВ: (*Цмокає язиком*). А, то вже добрий аргумент. Ви, товаришу секретар, справжній комуніст. За нашого брата не забуваєте. Не так, як слідчий, що все ріже великого пана.

СЕКРЕТАР: Це я вже маю в своїй душі. Як я ще був студентом, то ходив агітувати поміж робітників і вони мене любили.

КИРИЇВ: То ту паню зараз пустити до слідчого?

СЕКРЕТАР: Ні наперед приведіть Ревюка на допит. А зараз по допитах приведіть до слідчого його жінку.

КИРЕЇВ: Ах! Так, я розумію! А ми тимчасом підемо випити, бо слідчий буде зайнятий урядовими справами! Ха-ха-ха!

СЕКРЕТАР: А як там виглядає арештований? Ви його доглядаєте?

КИРЕЇВ: О, так! Він в мене має особливу ласку. Коли прийду до нього, то не забуду його погладити.

СЕКРЕТАР: Ну, так! Гарзд! То з вас козарлюга. Так треба з тими бунтівниками поводитися! От бачите! Я приїхав з Москви сюди по наказам начальства, щоби служити тому українському народові. А тепер хочу, чимскорше звідси тікати, бо боюся тих бунтівників.

КИРЕЇВ: Е! Товаришу секретар! Чого їх боятися? Ми їх здусимо. Скільки я їх не поубивав в підвалах, а вони проти мене ні пальцем не кивнули. Бо мене бояться.

СЕКРЕТАР: Я не можу так думати як ви! Ну, ходім. Я піду по папери, а ви приведіть Ревюка. *(Виходять)*.

(Пава)

ЯВА VI.

СЛІДЧИЙ: *(входить схвильований)*. От, псяюха начальник грозить мені. Каже, що я люблю жінок, то можу зробити дурницю. Хто йому це доносить. А зрештою він не любить жінок. Та хтож нині того зілля не любить?... *(Ходить)*... А, всеж таки та Ольга мені не дає жити. Раз-у-раз перед моїми очима. Її горда постава, її хід і погляд, просто пнять мене. А тут, як на злість не хоче прийти, хоч я її вже кликав! *(Дивиться крізь вікно)*. Стоїть моя квітка перед будинком. Мусить вона горячо любити свого мужа. Ах, як хотів би я токої любови. Сама згадка мене пнять. Не буде Ревюка то полюбить мене. От, треба скорше з ним скінчити, то матиму її — кохану Ольгу, ту яку бачу в снах. *(Ходить)*. А всеж таки, вона буде моя, моя! *(Ходить в задумі)*.

ЯВА VII.

(Киреїв вводить Ревюка. Побитого зі синажками та зі закипілою кровю на чолі. Входить твердо і гордо).

КИРЕЇВ: Товаришу слідчий! Приводжу арештованого.

СЛІДЧИЙ: Добре! Можете відійти.

КИРЕЇВ: А, він може на вас кинутися, бо він має ще досить сили.

СЛІДЧИЙ: Нічого дам собі раду. Можете відійти!

КИРЕЇВ: Слухаю! *(Відходить)*.

ЯВА VIII.

СЛІДЧИЙ: *(До Осипа)*. Моє поважанне, пане Ревюк, як маєтеся?

ОСИП: Нічого собі.

СЛІДЧИЙ: А ми собі щераз поговоримо. Чи подумали ви над своєю долею та виглядами. Теплий ватишок хати і гарна жінка, а тут тортури, біль і смерть. А треба тільки одного: признатися, видати товаришів та підписати заяву покаяння. А, ви хочете жити!

ОСИП: Шкода ваших слів і часу. Я вам нічого не скажу, бо не знаю. Тож і тортури не можуть.

СЛІДЧИЙ: Дивуюся вам, пане Ревюк. Невже ви й справді думаєте перемогти нас? Та деж божевілля! Ви загинете! Чуєте — загинете в найтяжчих і найдовших тортурх! Загинете без останнього побачення зі своєю дружиною і друзями. Виждіть їх так любите... Чуєте?

ОСИП: *(Опановано)*. Чую! Але — це говорення на ніщо не придалося!

СЛІДЧИЙ: *(Продовжує зі заїлістю)*. Ви підете на той світ не побачившись з дружиною... з вашою дружиною, яка від зорі до зорі вистоює під вогкими мурами цієї вязниці — її проганяють звідси наші вартові чекісти, як попаде то і кольбою почастує. А вона така делікатна... Чуєте! Делікатна!

ОСИП: *(Схвильовано, але опановано)*. Скінчіть! Скінчіть своє скавуління. І посилайте мене до сегого підвалу на тортури.

СЛІДЧИЙ: *(Продовжує)*. Ваша дружина благає пустити її хоч на хвилину до вас... Хочаб побачити двері вашої камери. Невжеж у вас не має серця для дружини! О! Ви без серця!

ОСИП: Маю більше серця від вас. Тільки моє серце не таке подле як ваше!

СЛІДЧИЙ: *(Продовжує)*. Спокійне життя десь в іншому місці зі своєю любою-коханою дружиною, а велід за тим і родинне життя, — а тільки коштом підписання оттого письма *(дає йому письмо. Осип читає)*. А, як ні, то тортури, смерть і поневірання дружини.

ОСИП: *(Прочитавши письмо)*. Підписати те письмо, де є багато прізвищ невинних людей і їх запроторити на смерть коштом мого нужденного життя — ні! Ніколи, цього не зроблю! Краще волю торттури і смерть!

СЛІДЧИЙ: Але, подумайте, яким великим коштом. Коштом свого родинного щастя. *(Показує крізь вікно)* От, дивіться під муром стоїть ваша дружина. Вона сьогодні стоїть під муром і жде стрічі з вами. А завтра, чи після завтра по вашій смерті, буде моєю любов'ю і буде розпливатися в розкошах моїх пестоців.

ОСИП: *(Схвильовано затискає кулаки, але зараз опановується)*. Ех! Гадюка! І тим разом мене не спровокуєш! Така гадюка моєї дружини не зможе образити.

СЛІДЧИЙ: Побачимо!... То значить нічого не хочете сказати. Ну, то ми поспробуємо ще інших методів! *(Дзвонить на Киреїва)*. А тоді побачимо, як будете співати і ласки вже для вас не буде! *(Входить Киреїв)*. Віддайте його китайцям, а вони вже зроблять операцію.

ОСИП: І китайці не допоможуть! А тямте, що не знаєте, ні дня, ні хвилини, коли розіллється український вулкан, що залле ген і ваші садиби на півночі! *(Виходить з Киреевом)*.

ЯВА ІХ.

СЛІДЧИЙ: *(Сам.)* От штука! Здається, що мені прийдеться попрощатися з підвищенням. Але його таки мушу вбити. Він стоїть мені на дорозі до мого щастя. Як його не буде, то вона мушить бути моєю. Ану, спробую її щераз покликати, обіцяю їй, що випущу мужа. *(Дзвонить на чекіста)*. Що вона на се скаже? Може кинеться з радости мені на шию. Ах! Аж мурашки поза шкіру мені біжать, на саму згадку про її зближення до мене *(Входить Киреїв)*. Приведіть мені жінку Ревюка.

КИРЕЇВ: Добре!

СЛІДЧИЙ: А, віддали ви Ревюка китайцям?

КИРЕІВ: Повели його два чекісти.

СЛІДЧИЙ: Ну, добре! Приведіть його жінку, вона стоїть перед будинком.

КИРЕІВ: Слухаю! *(Виходить)*.

СЛІДЧИЙ: *(Сам.)* По китайській операції покличу його щераз. Може чейже щось скаже! Брр... Китайська операція... Аж мене морозом проходить. Це дивний народ. Заплатити все зробить! *(Ходить)* А всеж таки не знаю, що даліше робити? *(Стукають в двері)* Прошу! *(Біжить до дверей Входить, Ольга)*

ЯВА Х.

ОЛЬГА: *(Поважно)* Ви мене кликали? Чого ви хотіли? Чи знову знущатися над моїм болем?

СЛІДЧИЙ: Ні! Пані! Я не думаю знущатися над такою ніжною квіткою. Я розумію, що вам треба опіки в той час горя.

ОЛЬГА: Що вас обходить мое горе? Зрештою ви є причиною моїх і мого мужа терпінь.

СЛІДЧИЙ: О, ви помиляєтесь. Ви не знаєте, як прикро мені вам докучати.

ОЛЬГА: Так, чогож ви докучаєте?

СЛІДЧИЙ: Причина вашого горя начальник Г. П. У.

ОЛЬГА: Так від вас залежить слідство і ви можете дати внесок, щоби його випустили.

СЛІДЧИЙ: В нас не так легко. Але те, що я міг те зробив. Дав вашому мужови добру камеру і прекрасно годуємо. Це все зробив я задля вас!

ОЛЬГА: Задля мене? Ов! А то відколи ви такі добрі для мене? Ви мене обманюєте!

СЛІДЧИЙ: Помиляєтеся. Я говорю правду. Зробив я це задля вас, задля ваших прекрасних очей. Бо я у вас закохався.

ОЛЬГА: Що? Ще й та комедія? Шкода, мене тим не візьмете. Я не московка, я українка.

СЛІДЧИЙ: Саме тому, у вас кохаюся, що ви інші. Для вас все зроблю і випущу мужа, тільки будьте хоч на часок моєю!

ОЛЬГА: Ха-ха-ха! Москалеви забажалось любови з українкою, ще й добровільної. Ні, ці ваші обіцянки мене не візьмуть, так, як не візьмуть кожною українку!

СЛІДЧИЙ: Ольго! Я вас кохаю до безтями! Я виречуся Москви задля вас, стану українцем, тільки будьте моєю!

ОЛЬГА: А, мені ніколи з вами говорити! Я йду до начальника, хай випустить мого мужа (*Хоче йти*).

СЛІДЧИЙ: Що? До начальника, ні не підете! *здержує її, а опісля бере в обійми. Вона пручається*) О! Моя кохана, яка ти прекрасна!

ОЛЬГА: Геть! Геть! Звірюко!

СЛІДЧИЙ: Та чогожбо ти? Все одно не вирешся!

ОЛЬГА: Геть, салдате! Геть насильнику! *(вириває одну руку, бе по лиці; він старається поцілувати і тягне її до стола. Цілий перемінюється)*

СЛІДЧИЙ: Та не пручайся прекрасна! І, яка бо ти, я нічого тобі не зроблю, я тільки...

ОЛЬГА: Геть гадино! Геть насильнику! *(кричить)*. Ох!... допоможіть!... Ох! рятунку!...

ЯВА ХІ.

СЕКРЕТАР: *(Вбігає)* Що тут сталося? Ах!...

СЛІДЧИЙ: *(Пускає швидко Ольгу)* От, ця кітка прийшла битися зі мною за свого мужа. І геть мене подряпала.

ОЛЬГА: Так, для вас це мало! Вам треба дати кулю в голову, щоби не насилував жінок.

СЛІДЧИЙ: Вона божевільна! *(Дзвонить на Киреева)*. Її б звідси зараз вивести, бо вона чогось доброго ще й до начальника піде битися.

ОЛЬГА: Так, я для вас тепер божевільна, і як божевільна, почастою вас *(бе з лице)*.

СЛІДЧИЙ: (*Хочає за револьвер, але секретар його спинює*). Пустить я її вбю. Вона в моїй особі образила цілий наш уряд.

СЕКРЕТАР: Липіть! Не хвилюйтесь! *підкреслює*) вона божевільна!

ЯВА XII.

КИРЕІВ: (*Вбігає п'яний*). Чо-го треба?

СЛІДЧИЙ: Виведіть її!

КИРЕІВ: А, дати до його камери?

СЛІДЧИЙ: Ні, йолупе, на вулицю!

КИРЕІВ: А, як на вулицю, то на вулицю!
(*Виходить з Ольгою*).

ЯВА XIII.

СЛІДЧИЙ (*Ходить, а секретар нишпорить поміж паперами*). Тільки, товаришу секретар, нічого не кажіть начальникови про ту подію.

СЕКРЕТАР: За мене не журіться, я мовчу як камінь. (По хвилині). А, що робите дальше з Ревюком?

СЛІДЧИЙ: А, його я вже маю доси (*показує аж по чубок голови*). Із ним мушу врешті скінчити.

СЕКРЕТАР: То значить, будете щераз його кликати на допит?

СЛІДЧИЙ: Та нащо його ще кликати, коли він і так нічого не скаже, бо впертий, як осел. От, піду окажу китайцям, хай його тортурують так, щоб до вечора сконав. (*Хоче йти*).

СЕКРЕТАР: А я думаю, товаришу, таки щераз його переслухати. Може по тих тортурах що скаже. Всеж таки нам обом усміхається підвищення.

СЛІДЧИЙ: (*По надумі*). Ну, хай буде! Щераз його переслухаю. Як це не поможе, то скажу його затортурували до вечора.

СЕКРЕТАР: Тільки дозвольте і мені бути при допиті. Може я так з боку дам йому кілька питань.

СЛІДЧИЙ: Добре! Я і так добре розстросний. А з вами буде мені лекше перевести з ним оста-

точну баталію. *(Дзвонить на Кирєєва)*. Хочу швидко з ним покінчити.

СЕКРЕТАР: Дивуюся, чого ви з ним так цяцькаєтеся. Вже третій місяць, а він нічого не зізнає. Треба було його відразу віддати китайцям. Але побачимо, що він по операції скаже.

ЯВА XIV.

КИРЕЇВ: *(Ледве тримається на ногах. Слідчий ходить і не дивиться на нього)*. Чого, — вам — треба?

СЛІДЧИЙ: Приведіть Ревюка!

КИРЕЇВ: Та дообре! *(Виходить)*

ЯВА XV.

СЕКРЕТАР: Цікавий я знати, що скаже його жінка, коли довідається, що він вже не живе.

СЛІДЧИЙ: Прийде сюди, але я не хочу з нею навіть говорити. Досить мені того всього!

СЕКРЕТАР: По його смерті, можна поволи до неї підійти. Вона буде бідити. Так їй чимсь помогти. А вона швидко забуде за кривди та й прилине до вас. А це таки щось варта, бо гарна жінка.

СЛІДЧИЙ: *(Схвильовано)*. Побачимо! Може щось буде. Покищо кінчим з Ревюком.

СЕКРЕТАР: Я так думаю.

ЯВА XVI.

(Входить Ревюк, за ним тільки голову показує через двері Кирєєв, усміхається та й ховається. Ревюк збитий. На убранню і по руках видно кров. Входить гордо).

СЛІДЧИЙ: Ну, що скажете, господін інженер? Добре познайомилися з китайцями? Правда гарні хлопці!

ОСИП: Так, нічого собі! А чого вам ще треба! Кінчайте своє почате діло!

СЛІДЧИЙ: Чекайте, встигнете! Ви хотіли б так швидко вмерти. В нас не так легко вмирати. Ми даємо трохи потішитися тим світом. Що це

трохи свербить, не порадимо, ви того самі хотіли.
(*Перекидає папери на столі. Щось шукає*).

СЕКРЕТАР: (*Непомітно заглядає крізь двері на вні. До себе говорить*). Киреїв спить. Тамті чекісти теж напевно сплять. Все готове. Треба врешті скинути маску! (*Вкладає руку в кишеню*).

ОСИП: (*До слідчого*). Чого ви мене кликали? Чи знову питати? Шкода ваших заходів.

СЛІДЧИЙ: (*Обернений плечима до секретаря*). Так, скажіть останнє слово видасьте товаришів, чи ні? Бо ми... (*Секретар швидко витягає з кишені ножа і вдаряє в плечі слідчого*). Ах! Що це?! (*Подає поволі на землю і дивиться на секретаря. Слабим голосом*): Ра-тун-ку!...

ОСИП: (*Хвилину стоїть здивований і сейчас кидається до слідчого та помагає секретарези його придержати затикаючи рукою слідчому уста. До секретаря*): Ви з нами?!?

СЕКРЕТАР: (*Спокійно*). Так! Я член організації, поставлений тут, щоби використовувати Г. П. У. для України.

СЛІДЧИЙ: (*Усувається поволі на землю, хвилинами випружується і слабим голосом говорить до секретаря*). І ви з ними?

СЕКРЕТАР: Авжеж! Я член організації. Ми таким способом підмінували цілу Москву!

СЛІДЧИЙ: (*Поволі*). А, так.... розумі... (*сконав*).

СЕКРЕТАР: (*Осипови подає руку і оба обіймаються*). Здоров друже! За висока була ставка. Я мусів скинути маску, щоби тебе ратувати. Ця каналія хотіла таки сьогодні тебе вбити. Не міг я на те погодитися.

ОСИП: Спаси-Біг друже. Правда за ціну мого життя, організація втратила такий пост, як секретар Г. П. У., що було для нас дуже помічне, але якось це ми залатаємо. Тепер ти мусиш тікати зі мною.

СЕКРЕТАР: Так розумі... (*Ольга поволі отворає двері. Секретар хапає зі стола револьвер і на-*

цілюється до дверей, а коли побачив Ольгу револьвер опускає).

ОЛЬГА: (Нікого не бачить тільки мужа). Ах, Осипе! Коханий! (Падає йому в обійми). Як ти виглядаєш. (Відступає крок і завважує збитого слідчого). А, це що? Ти його вбив!

ОСИП: Ні! (Показує рукою на секретаря). Він!

ОЛЬГА: (Здивовано). Хто? Секретар Г. П. У.

ОСИП: Так!

ОЛЬГА: Ви вбили слідчого Г. П. У. А хтож ви є?

СЕКРЕТАР: Ще перед п'ятьома літами вислав мене наш вожд з організації до Москви, щоби я вкрався в довіря червоних володарів. І щойно того року москалі прислали мене сюди, як свою довірену людину. І тут я мав служити для нашої організації. Про те ніхто не знав тільки один звязковий. Одначе не довелося використати вповні мого становища бо саме тепер, ратуючи вашого мужа, для організації цінну особу, вбив того пса, а тимсамим скинув свою маску, яку носив п'ять літ. А тепер тікаю разом з вашим мужем.

ОСИП: От бач! Не знаєш ні дня ні хвилини! Я гадав, що мені прийдеться вже згинути тут серед їхніх туртур, які переходять людську уяву. А тут нараз така ненадійна поміч.

СЕКРЕТАР: Чоловік стріляє, а Бог кулі носить!

ОЛЬГА: (До секретаря). То з вас велитень, коли ви силою волі вміли панувати над собою п'ять літ, не показуючи своїх почувань і нервів.

СЕКРЕТАР: Таких людей, пані Ольго, в нашій організації багато. Ними засіяна ціла Україна. А це завдяки вмілому керуванню нашого команданта.

ОСИП: Ну, годі! Тут не місце на балачки! (До секретаря). Чи ти подбав про втечу?

СЕКРЕТАР: Так! Авто стоїть готове на бічній вулиці коло Г. П. У. Чекісти, що мають варту;

вшиті сплять. А папері зроблені добре. Ти вийдеш звідси в плащі слідчого, на дворі і так дощ. А ми з Ольгою вийдемо в слід за тобою.

ОСИП: *(Вдягає плащ і капелюх слідчого)*. Ну то горазд! А що зробимо зі слідчим? Швидко завважують трупа.

СЕКРЕТАР: Як буду звідси виходити, замкну двері на ключ і ключ заберу зі собою.

ОЛЬГА: Осипе! А куди-ж ти поїдеш? Мене забереш зі собою?

ОСИП: Ні, голубко! Ти поїдеш ще сьогодні в Полтавщину до нашої тітки, а я втікаю в Холодноярські ліси. Зачнемо новий етап в нашому житті. Підготовка до загального зриву не може припинитися, вже назріває нове життя. Роботою керуватиму з нетрів, де наші прадіди святити свої ножі. Ну прощай! *(Обнімає її цілує. В ньому хвилює ведеться боротьба)*. В недовзі побачимось! Ідь ще сьогодні в Полтавщину, поки завважують мою втечу, бо вони на тобі будуть метитися. *(Ще раз обнімає. Схвильовано)*. Прощай! Ну ходім друже! Нас кличе новий вогонь з Холодного Яру! *(Виходить)*.

Завіса.

КІНЕЦЬ.

